

תרגול מס' 1 בחשבון אינפי' 2

חקירת פונקציות.

הערה: אם $f(x)$ גזירה פעמיים ב- x_0 , אזי x_0 היא נקודת פיתול אם"ם $f''(x)$ מחליפה סימן ב- x_0 .

לפיכך הנקודות **החשודות לפיתול** (בדומה לנקודות החשודות לקיצון) תהיינה הנקודות בהן הנגזרת השנייה מתאפסת או לא קיימת. $f''(x_0) = 0$ לבד לא מבטיח פיתול, למשל $f(x) = x^4$ בראשית.

לעומת זאת אם $f(x)$ גזירה שלוש פעמים ברציפות, ומתקיים: $f''(x_0) = 0$ וגם $f'''(x_0) \neq 0$ אז

$$x_0 \text{ היא נקודת פיתול: עפ"י טיילור } f(x) - h(x) = \frac{f'''(c)}{3!}(x-x_0)^3 \text{ באשר } h(x) \text{ היא המשיק}$$

לפונקציה ב- x_0 . אכן, נניח בה"כ כי: $f'''(x_0) > 0$ אז בסביבה מספיק קטנה עדיין $f'''(x) > 0$ ולכן גם

$f'''(c) > 0$ כלומר משמאל ל- x_0 המשיק נמצא מתחת לפונקציה ומשמאל ל- x_0 הוא נמצא מעליה.

באופן יותר כללי: תהא f פונקציה גזירה $n+2$ פעמים בסביבה של הנקודה x_0 כך שלכל

$1 \leq k \leq n$ מתקיים: $f^{(k)}(x_0) = 0$ אבל: $f^{(n+1)}(x_0) \neq 0$. אם $n+1$ הוא זוגי אזי x_0 היא נקודת

קיצון מקומי, אחרת x_0 היא נקודת פיתול.

הוכחה: תנאי משפט טיילור מסדר $n+1$ מתקיימים בסביבה כלשהי של x_0 . כמו כן כל הנגזרות עד

לנגזרת ה- n (למעט הפונקציה עצמה) מתאפסות ב- x_0 ולכן נוכל לרשום:

$$f(x) - f(x_0) = R_n(x) = \frac{f^{(n+1)}(c)}{(n+1)!}(x-x_0)^{n+1} \text{ עבור נקודה } c \text{ כלשהי בין } x \text{ ל-} x_0. \text{ נניח בה"כ}$$

כי: $f^{(n+1)}(x_0) > 0$. גזירה ולכן רציפה ב- x_0 . מכאן שקיימת סביבה U בה לכל x

מתקיים: $f^{(n+1)}(x) > 0$. הנקודה c נמצאת אף היא ב- U ולכן גם: $f^{(n+1)}(c) > 0$. כעת אם

$n+1$ זוגי, אז נקבל: $\forall x \in U: f(x) - f(x_0) \geq 0$ כלומר x_0 נקודת קיצון מקומי.

פונקצית המשיק ב- x_0 היא: $y = f(x_0)$. לכן אם $n+1$ אי-זוגי, אז משמאל ל- x_0 הפונקציה היא

מתחת למשיק ומימין ל- x_0 הפונקציה היא מעל למשיק. כלומר x_0 נקודת פיתול. $\square$

הערה: נקודת פיתול לא מחייבת את הנגזרת הראשונה להתאפס, למשל: $x^3 + x$ בראשית.

אסימפטוטות

הגדרה: קו ישר $y = ax + b$ נקרא **אסימפטוטה משופעת** לפונקציה $f(x)$ אם מתקיים:

$$\lim_{x \rightarrow \pm\infty} (f(x) - (ax + b)) = 0 \quad \text{או} \quad \lim_{x \rightarrow \pm\infty} (f(x) - (ax + b)) = 0$$

אם כן: $\lim_{x \rightarrow \pm\infty} \left(\frac{f(x)}{x} - a - \frac{b}{x} \right) = 0$ לכן נחשב את הקבועים a, b כך:

$$a = \lim_{x \rightarrow \pm\infty} \frac{f(x)}{x}, \quad b = \lim_{x \rightarrow \pm\infty} (f(x) - ax)$$

הגדרה: קו ישר מהצורה $x = x_0$ יקרא **אסימפטוטה אנכית** אם: $\lim_{x \rightarrow x_0} f(x) = \pm\infty$

דוגמה: לפונקציה $f(x) = \frac{x^2}{x-1}$ יש אסימפטוטה אנכית $x = 1$. נחשב את המשופעות:

$$a = \lim_{x \rightarrow \pm\infty} \frac{x}{x-1} = 1, \quad b = \lim_{x \rightarrow \pm\infty} \frac{x}{x-1} = 1$$

כלומר האסימפטוטה המשופעת היא: $y = x + 1$.

שליבים בחקירת פונקציה:

1. מציאת תחום הגדרה.
2. קביעת זוגיות / אי-זוגיות.
3. מציאת נקודות קיצון ותחומי עליה / ירידה (היכן הנגזרת הראשונה מחליפה סימן?)
4. קביעת נקודות פיתול ותחומי קעירות / קמירות (היכן הנגזרת השנייה מחליפה סימן?)
5. חישוב אסימפטוטות (מאונכות ומשופעות).
6. התנהגות הפונקציה ב- $\pm\infty$.
7. ציור של גרף הפונקציה.

תרגיל: חקור את הפונקציה: $f(x) = \frac{x^3}{12-x^2}$

פתרון: 1. תחום הגדרה: $x \neq \pm\sqrt{12}$

2. כלומר הפונקציה היא אי-זוגית. $f(-x) = \frac{-x^3}{12-x^2} = -f(x)$.

3. נגזור ונקבל: $f'(x) = \frac{x^2(36-x^2)}{(12-x^2)^2}$ כלומר הנקודות החשודות הן: $\{0, \pm 6, \pm \sqrt{12}\}$.

נבדוק את התנהגות הנגזרת בנקודות אלו:

$$x < -6, x > 6 \Rightarrow \frac{x^2(36-x^2)}{(12-x^2)^2} < 0, \quad -6 < x < 6 \Rightarrow \frac{x^2(36-x^2)}{(12-x^2)^2} > 0$$

קיבלנו שהנגזרת מחליפה סימן משלילי לחיובי בנקודה $x_1 = -6$ ומחיובי לשלילי בנקודה $x_2 = 6$.

מכאן שהפונקציה יורדת בקטעים: $(-\infty, -6)$, $(6, \infty)$ ועולה בקטע: $(-6, 6)$,

והנקודות ± 6 הן נקודות קיצון מקומיות (בשאר הנקודות הנגזרת לא מחליפה סימן): $x_1 = -6$ נקודת

מינימום מקומי ו- $x_2 = 6$ נקודת מקסימום מקומי.

4. מחליפה סימן באפס לכן $x = 0$ היא נק' פיתול. $f''(x) = \frac{x(72-4x^2)(12-x^2) + 4x^3(36-x^2)}{(12-x^2)^3}$.

5. אסימפטוטות מאונכות. נבדוק את התנהגות הפונקציה בנקודות שבהם הפונקציה שואפת ל- $\pm\infty$:

$$\lim_{x \rightarrow \sqrt{12}^+} f(x) = -\infty, \quad \lim_{x \rightarrow \sqrt{12}^-} f(x) = \infty$$

$$\lim_{x \rightarrow -\sqrt{12}^-} f(x) = \infty, \quad \lim_{x \rightarrow -\sqrt{12}^+} f(x) = -\infty$$

כלומר יש לנו שתי אסימפטוטות מאונכות: $x = \sqrt{12}$, $x = -\sqrt{12}$.

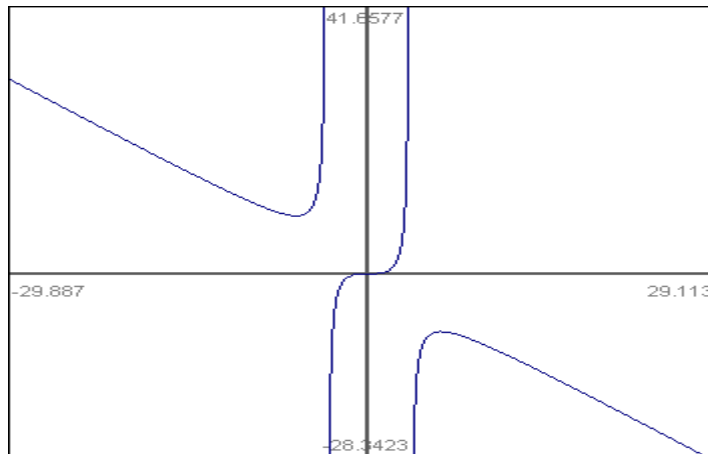
אסימפטוטות משופעות. א"מ ב- ∞ היא ישר $y = ax + b$ באשר:

$$a = \lim_{x \rightarrow \infty} \frac{f(x)}{x} = \lim_{x \rightarrow \infty} \frac{x^2}{12-x^2} = -1$$

$$b = \lim_{x \rightarrow \infty} (f(x) - ax) = \lim_{x \rightarrow \infty} \left(\frac{x^3}{12-x^2} + x \right) = \lim_{x \rightarrow \infty} \frac{x^3 + 12x - x^3}{12-x^2} = 0$$

כלומר: $y = -x$. א"מ ב- $-\infty$ מחושבת באופן דומה כאשר $x \rightarrow -\infty$. גם כאן נקבל: $y = -x$.

6. התנהגות הפונקציה ב $\pm\infty$: $\lim_{x \rightarrow \infty} f(x) = \lim_{x \rightarrow \infty} \frac{x^3}{12-x^2} = \infty$, $\lim_{x \rightarrow -\infty} f(x) = -\infty$.

7. גרף הפונקציה:

תרגיל: תהינה g ו- f פונקציות גזירות פעמיים ברציפות בנקודה x_0 ובנקודה $g(x_0)$ בהתאמה, כך ש: $g'(x_0), g''(x_0), f'(g(x_0)), f''(g(x_0)) > 0$. הוכח כי הפונקציה המורכבת $h = f \circ g$ עולה בסביבה של x_0 וקמורה כלפי מעלה ב- x_0 .

פתרון:

כיוון שהנגזרת הראשונה והשנייה של f, g רציפות וחיוניות, קיימת סביבה של x_0 בה עדיין מתקיים:

$$h'(x) = (f \circ g)'(x) = \underbrace{f'(y)}_{>0} \cdot \underbrace{g'(x)}_{>0} > 0$$

עפ"י כלל השרשרת: $f'(y), g'(x), f''(y), g''(x) > 0$.

כלומר $h(x)$ עולה ממש שם (משפט). כמו כן ע"י גזירה של מכפלת פונקציות נקבל:

$$h''(x) = (f'(y) \cdot g'(x))' = \underbrace{f''(y)}_{>0} \cdot \underbrace{g'(x)}_{>0} \cdot \underbrace{g'(x)}_{>0} + \underbrace{f'(y)}_{>0} \cdot \underbrace{g''(x)}_{>0} > 0$$

ומכאן עפ"י משפט שנלמד בכיתה $h(x)$ קמורה כלפי מעלה ב- x_0 .